

АНАЛІЗ СТАНУ І РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ У 2014 – 2021 РОКАХ

Осадчук Я. В.¹, Самотосенкова Ю. О.²

1 – студент, кафедра статистики та ММЕ,

2 – канд. екон. наук, доцент, кафедра статистики та ММЕ
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Осадчук Я. В., Самотосенкова Ю. О. Аналіз стану і розвитку системи вищої освіти в Україні у 2014-2021 роках. У статті розглянуто актуальні питання дослідження сфери вищої освіти, наведено міжнародні порівняння ефективності національних систем вищої освіти за методологією Інституту статистики ЮНЕСКО, проаналізовано динаміку і структуру кількості закладів вищої освіти та контингенту студентів в Україні та окремих регіонах, Зроблено прогноз кількості студентів закладів вищої освіти на період до 2025 року.

Ключові слова: вища освіта, заклади вищої освіти, контингент студентів, динаміка, структура.

Osadchuk Y. V., Samotoenkova O.V. International comparisons of the level of education of the population in 2014-2021. The article examines current research issues in the field of higher education, provides international comparisons of the efficiency of national higher education systems according to the methodology of the UNESCO Institute of Statistics, analyzes the dynamics and structure of the number of higher education institutions and the contingent of students in Ukraine and certain regions, makes a forecast of the number of students in higher education institutions for the period until 2025.

Keywords: higher education, institutions of higher education, contingent of students, dynamics, structure.

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС

Осадчук, Я. В. Аналіз стану і розвитку системи вищої освіти в Україні у 2014 – 2021 роках [Текст] / Я. В. Осадчук, Ю. О. Самотосенкова // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 8. Частина II – Одеса, ОНЕУ. – 2022. – С. 52 – 60.

Постановка проблеми у загальному вигляді. За новітніми установами трансформаційної перебудови економіки України до європейських стандартів одним із ключових завдань для держави є перехід механізмів регулювання секторів економіки до вимог європейської спільноти, зокрема, їхньої нормативно-правової бази. Однією з таких стратегічно важливих сфер, в умовах глобалізаційних перетворень, є сфера освіти. В наслідок цього, нині актуальними є питання підвищення її

конкурентоспроможності в межах національного виміру, а також розбудови перспектив виходу за його межі, в напрямку зближення з європейським простором.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Поглиблюючись у проблему модернізації вищої освіти багато науковців досліджували і досі працюють над цією проблемою, такі як В. П. Андрущенко, М. І. Михальченко, В. І. Шевченко, В. С. Пазенок, О. С. Анісімов, В. П. Бех, В. С. Лутай, В. Ф. Паламарчук, В. Г. Скотний, О. В. Чалий, С. Ф. Клепко, М. Д. Култаєва, І. М. Предборська, А. М. Лой та інші.

Метою статті є дослідження систем вищої освіти, контингенту студентів та аналіз динаміки і структури відповідних об'єктів дослідження.

Виклад основного матеріалу. Вищий навчальний заклад у своїй діяльності керується Конституцією України, Законами України, Постановами Верховної Ради України, Указами і розпорядженнями Президента України, декретами, постановами і розпорядженнями Кабінету Міністрів України, нормативними актами Міністерства освіти і науки України, галузевих міністерств і відомств.

У даний час в Україні функціонують такі типи вищих навчальних закладів [1]:

1. Університет (класичний університет) – багатoproфільний вищий заклад освіти, який здійснює підготовку фахівців з вищою освітою природничих, гуманітарних, технічних та інших напрямів науки, техніки і культури за освітньо-професійними програмами всіх рівнів, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науково-методичним центром, сприяє поширенню наукових знань та здійснює культурно-просвітницьку діяльність серед населення, має розвинуту інфраструктуру наукових та науково-виробничих установ і підприємств, високий рівень кадрового і матеріально-технічного забезпечення такої діяльності. Наразі в Україні діють як класичні, так і технічні, економічні, медичні, аграрні, педагогічні та інші університети, які здійснюють багатoproфільну підготовку висококваліфікованих фахівців з вищою освітою у відповідній галузі.

2. Академія – вищий навчальний заклад, який здійснює підготовку фахівців з вищою освітою за освітньо-професійними програмами всіх рівнів в окремо визначеній галузі знань або виробництва, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науково-методичним центром у сфері своєї діяльності, має високий рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення.

3. Інститут – вищий заклад освіти, який функціонує самостійно або є структурним підрозділом університету, академії, інститут здійснює підготовку фахівців з вищою освітою за освітньо-професійними програмами всіх рівнів у певній галузі науки, виробництва, освіти, мистецтва і культури, проводить на належному рівні наукову та науково-виробничу діяльність, має високий кадровий і матеріально-технічний

потенціал.

4. Консерваторія (музична академія) – вищий навчальний заклад, який здійснює підготовку фахівців з вищою освітою за освітньо-професійними програмами всіх рівнів у галузі мистецтва і культури - музичних виконавців, композиторів, музикознавців, викладачів музичних дисциплін. Консерваторія проводить наукові дослідження, є провідним центром у сфері своєї діяльності, має високий рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення. Навчання в консерваторії повинно забезпечувати всебічну теоретичну і практичну підготовку музикантів до професійної виконавської і педагогічної діяльності.

5. Коледж – самостійний вищий навчальний заклад або структурний підрозділ університету, академії, інституту, який здійснює підготовку фахівців з вищою освітою за освітньо-професійними програмами бакалавра або молодшого спеціаліста з одного (кількох) споріднених напрямів підготовки або спеціальностей, має необхідний кадровий потенціал, матеріально-технічну базу.

6. Технікум (училище) – вищий навчальний заклад або структурний підрозділ університету, академії, інституту, який здійснює підготовку фахівців з вищою освітою за освітньо-професійними програмами молодшого спеціаліста, має необхідний кадровий потенціал та матеріально-технічну базу [3].

Сьогодні високорозвинені держави світу переконливо демонструють, наскільки важливою є система вищої освіти для здійснення структурних перетворень та інноваційного розвитку. Вища освіта як феномен соціокультурної реальності має величезні потенційні можливості щодо збереження та нагромадження знань, духовних цінностей і надбавь національної культури, вона відіграє провідну роль в ідентифікації суспільства та є рушійною силою економічного розвитку будь-якої держави.

В умовах побудови знанневої економіки інтелектуальний потенціал визначається рівнем розвитку освітньої і наукової сфер, станом культурної та духовної спадщини, адже в його основі закладена природна здатність акумулювати все нові знання, генерувати нові ідеї, що стають основним джерелом економічного зростання. Вища освіта, що є базовим елементом інтелектуального потенціалу, відповідає за стан освіченості суспільства, його здатність до розвитку та самовдосконалення [2, стр. 134].

Проаналізуємо стан і розвиток вищої освіти в Україні за період з 2014 року до 2021 року. По-перше, розглянемо динаміку кількості закладів вищої освіти (таблиця 1)

За даними таблиці 1 можна відмітити, що за період з 2014/15 навчального року до 2020/21 навчального року кількість закладів вищої освіти постійно змінювалась. Найбільше скорочення кількості коледжів, технікумів та училищ відбулося у 2021/22 навчальному році порівняно з попереднім 2018/19 навчальним роком, а саме на 70 одиниці або на 25%.

Таблиця 1

Показники кількості закладів вищої освіти (на початок навчального року)

Навчальні роки	Кількість ЗВО Коледжі, технікуми, училища, од.	Кількість ЗВО Університети, академії, інститути, од	Ланцюгові показники динаміки					
			Кількості коледжів, технікумів, училищ			Кількість університетів, академії, інститутів		
			Δ, од.	Тр, %	Тпр, %	Δ, тис. осіб	Тр, %	Тпр, %
2014/15	387	277
2015/16	371	288	-16	95,9	-4,1	+11	104,0	+4,0
2016/17	370	287	-1	99,7	-0,3	-1	99,7	-0,3
2017/18	372	289	+2	100,5	+0,5	+2	100,7	+0,7
2018/19	370	282	-2	99,5	-0,5	-7	97,6	-2,4
2019/20	338	281	-32	91,4	-8,6	-1	99,6	-0,4
2020/21	278	237	-60	82,2	-17,8	-44	84,3	-15,7
2021/22	208	178	-70	74,8	-25,2	-59	75,1	-24,9

Розраховано автором. Джерело [5]

А кількість університетів, академії та інститутів найбільше зменшилася також на початок 2021/22 навчального року у порівнянні з попереднім навчальним роком, а саме на 59 одиниць або на 25%

За весь період, у 2020/21 навчальному році порівняно з 2014/15 навчальним роком, кількість коледжів, технікумів, училищ зменшилась на 179 одиниць (208 – 387) або на 46,3% ($208 / 387 = 0,537$). Кількість університетів, академії, інститутів за весь аналізований також зменшилася – на 99 одиниць (178 – 277) або на 35,72% ($178 / 277 = 0,643$) (табл. 1).

Динаміка кількості закладів вищої освіти представлена на рис. 1 і 2.

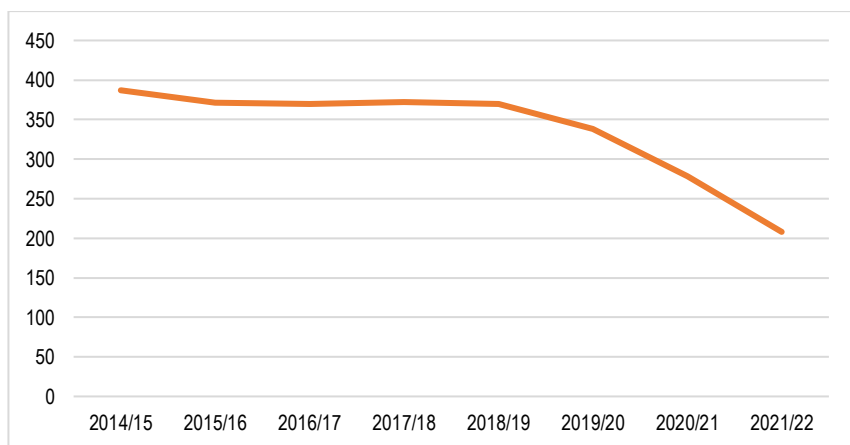

Рис. 1. Динаміка кількості коледжів, технікумів, училищ

Розроблено автором. Джерело [5]

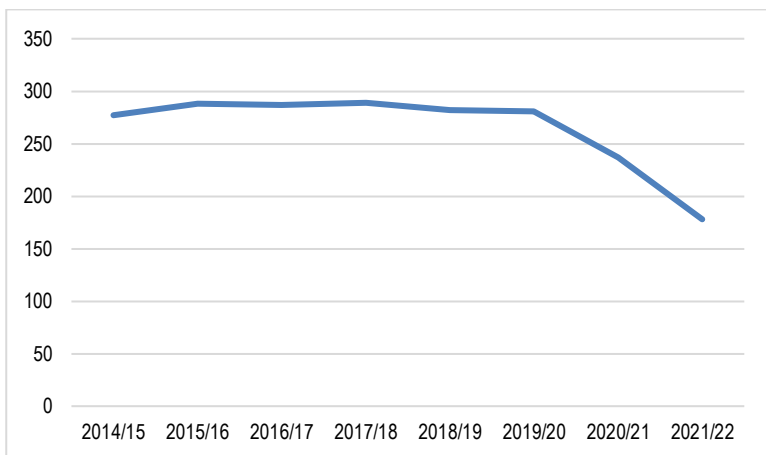

Рис. 2. Динаміка кількості університетів, академій, інститутів
Розроблено автором. Джерело [5]

За формами власності заклади вищої освіти поділяються на державні та комунальні, а також приватні та корпоративні.

Проаналізуємо структуру і динаміку кількості закладів вищої освіти за формами власності. Результати розрахунку показників структури наведено в таблиці 2.

Таблиця 2
Показники структури кількості закладів вищої освіти за формами власності

Навчальні роки	Кількість ЗВО, одиниць	У тому числі за формами власності		Структура ЗВО за формами власності, %	
		державної і комунальної	приватної і корпоративної	державної і комунальної	приватної і корпоративної
2014/15	664	520	144	78,3	21,7
2015/16	659	525	134	79,7	20,3
2016/17	657	527	130	80,2	19,8
2017/18	661	533	128	80,6	19,4
2018/19	652	529	123	81,1	18,9
2019/20	619	504	115	81,4	18,6
2020/21	515	332	183	64,5	35,5
2021/22	386	242	144	62,7	37,3

Розраховано автором. Джерело [5]

По даних таблиці 2 бачимо, що у загальній кількості закладів вищої освіти переважають заклади державної і комунальної власності. Причому з кожним роком їх частка у загальній кількості закладів зростає, проте вже після 2019/2020 ситуація змінюється. В 2014/2015 навчальному році

заклади державної і комунальної власності склали 78,7% загальної кількості закладів вищої освіти, тоді як в 2021\2021 навчальному році вже 62,7%. А ось частка закладів вищої освіти приватної і корпоративної власності збільшується – з 21,7% у 2014/15 навчальному році до 37,3% у 2021/22 навчальному році.

Структура кількості закладів вищої освіти за формами власності за 2021/2022 навчальний рік графічно зображена на рис. 2.

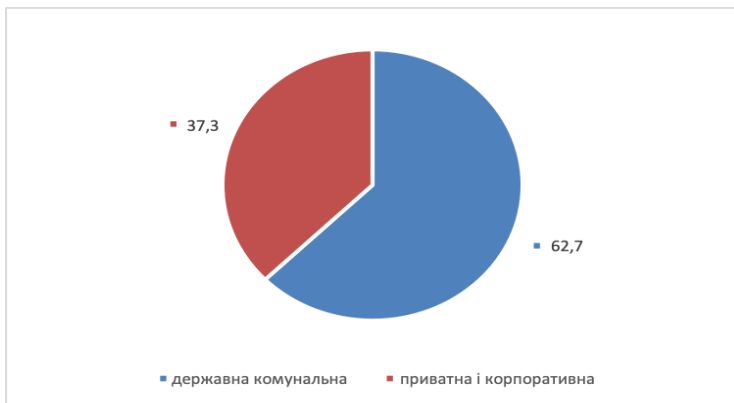

Рис. 3. Структура закладів вищої освіти за формами власності, %
Розроблено автором. Джерело [5]

В таблиці 4 наведено показники динаміки кількості закладів вищої освіти різних форм власності.

Таблиця 4

Показники динаміки кількості закладів вищої освіти за формами власності

Навчальні роки	Кількість ЗВО за формами власності, од		Показники динаміки ЗВО			
			державної і комунальної власності		приватної і корпоративної власності	
	державної і комунальної	приватної і корпоративної	Δ, одиниць	Тр, %	Δ, одиниць	Тр, %
2014/15	520	144
2015/16	525	134	5	101,0	-10	93,0
2016/17	527	130	2	100,3	-4	97,0
2017/18	533	128	6	101,1	-2	98,5
2018/19	529	123	-4	99,2	-5	96,1
2019/20	504	115	-25	95,3	-8	93,5
2020/21	332	183	-172	65,9	68	159,1
2021/22	242	144	-90	72,9	-39	78,7

Розраховано автором. Джерело [5]

Показники динаміки, наведені в таблиці 4, показують, що кількість

закладів вищої освіти державної і комунальної форм власності з 2014/2015 навчального року до 2017/2018 навчального року зростала, а з 2018/2019 навчального року почала скорочуватись. Та вже у 2020/2021 навчальному році порівняно з 2018/2019 навчальним роком кількість закладів вищої освіти державної і комунальної форм власності зменшилась на 172 одиниці або на 34,1%, а 2021/2022 – на 90 одиниць або на 27,1%.

Кількість закладів вищої освіти приватної і корпоративної форм власності щорічно зменшувалась, але у 2020/2021 різко зросла на 68 одиниць або на 59,1%. Та за останній 2021/2022 навчальний рік знов зменшилась на 39 закладів або на 21,3%.

Динаміка кількості закладів вищої освіти за формами власності представлена на рис. 5 і 6

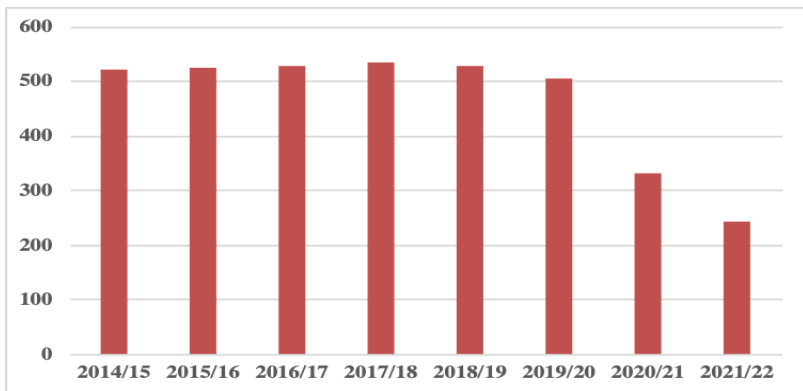

Рис. 5. Динаміка кількості ЗВО державної і комунальної власності
Розроблено автором. Джерело [5]

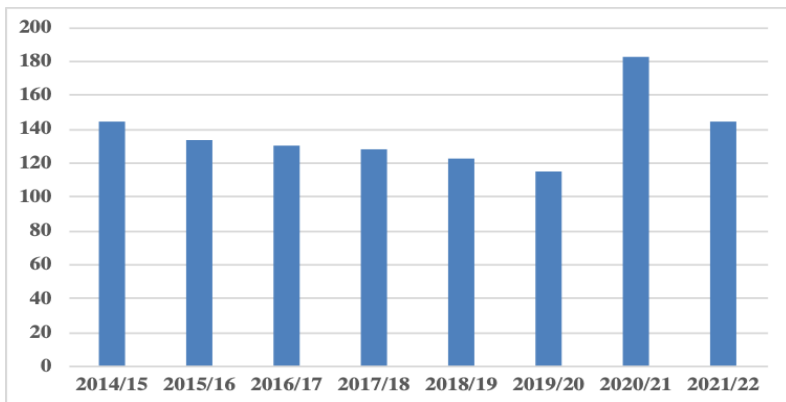

Рис. 6. Динаміка кількості ЗВО приватної і корпоративної власності
Розроблено автором. Джерело [4]

Проаналізуємо динаміку кількості осіб, прийнятих до закладів вищої освіти за період 2014 – 2021 роки (таблиця 5).

Таблиця 5

Показники динаміки кількості осіб, що навчаються в закладах вищої освіти України

Навчальний рік	Кількість осіб, тис.	Абсолютний приріст, тис. Δ		Темп зростання, Тр, %		Темп приросту, Тпр, %		Абсолютне значення 1% приросту, А, тис.
		ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний	
2014/15	361,1	...	0	...	100,0	...	0	...
2015/16	323,1	-38	-38	89,5	89,5	-10,5	-10,5	3,611
2016/17	313,8	-9,3	-47,3	97,1	87,0	-2,9	-13,0	3,231
2017/18	323,5	9,7	-37,6	103,1	89,6	+3,1	-10,4	3,138
2018/19	310,3	-13,2	-50,8	96,0	86,0	-4,0	-14,0	3,235
2019/20	297,2	-13,1	-63,9	95,8	82,3	-4,2	-17,7	3,103
2020/21	277,5	-19,7	-83,6	93,4	76,8	-6,6	-23,2	2,972
2021/22	239,2	-38,3	-121,9	86,2	66,2	-13,8	-33,8	2,775

Розраховано автором. Джерело [5]

Як ми бачимо з таблиці 5, протягом даного періоду чисельність осіб в закладах вищої освіти постійно змінювалась. Максимальне зменшення кількості осіб відбулось у 2021 навчальному році, у порівнянні з попереднім 2020 навчальним роком – кількість студентів зменшилась на 38 тис. осіб або на 14% і кожний відсоток цього зменшення складав 2,775 тис. осіб. Відзначимо також, що в порівнянні з 2014 навчальним роком, тобто за 7 років, чисельність тих, що навчаються в закладах вищої освіти зменшилась на 122 тис. осіб або на 34%.

Графічно динаміка кількості осіб, що навчаються в закладах вищої освіти в Україні представлена на рис. 7.

Прогнозування кількості студентів закладів вищої освіти в Україні, проведене на основі трендової моделі, показало, що кількість студентів щорічно продовжить зменшуватись.

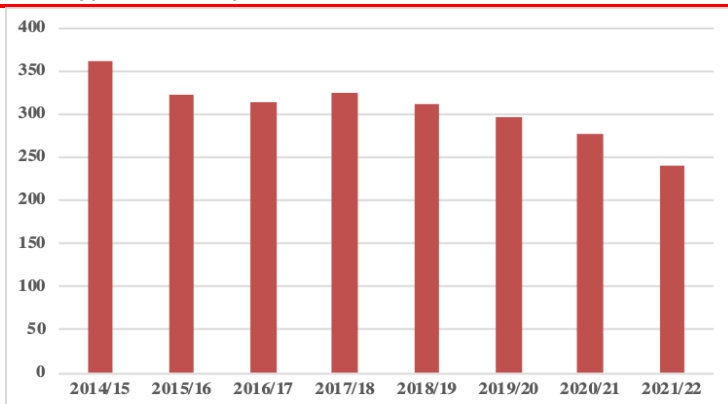

Рис. 7. Динаміка кількості осіб, що навчаються в закладах вищої освіти, тис. осіб

Розроблено автором. Джерело [6]

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про освіту" від 05.09.2017№ 2145-VIII.
2. Кінах А. Стан та перспективи професійного розвитку трудового потенціалу України // Вища школа. – 2005. - № 2. – С. 5-15.
3. Ковальчук В.Ю. Менеджмент і самоорганізаційні процеси в освіті: вітчизняні реалії // «Збірник наукових праць Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії». – Запоріжжя, ЗДІА. – Випуск 19. – 2004. – 246 с. – С. 116-120
4. Леонтєва Л.Є. Інформаційно-психологічний вплив у системі державної безпеки // Нова парадигма. – 2005. - Вип. 50.- С. 154-160.
5. Царенко І. О. Фактори конкурентоспроможності вищої освіти // аспірант кафедри економіки та менеджменту Кіровоградського національного технічного університету - С. 1.
6. Державна служба статистики України. Вища освіта 2020 [Електронний ресурс]-<http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Підгорний А.З. Соціально – демографічна статистика: Підручник / А.З. Підгорний, О.В. Самоєнкова, Ю.О. Ольвінська, К.В. Вітковська. – О. : ФОП Гуляєва В.М., 2016. – 426 с.
8. Статистичне дослідження соціально-економічних і демографічних процесів: Монографія // За заг. ред. к.е.н., доцента Ю.О. Ольвінської. – Київ : ФОП Гуляєва В.М., 2021. – 207 с.
9. Статистичні методи в управлінні розвитком регіону: Монографія // За заг. ред. к.е.н., професора А.З. Підгорного – Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2016. – 218 с.

СТАН РИНКУ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУВАННЯ НА ФОНІ ВОЄННИХ ПОДІЙ В УКРАЇНІ

Штельмашук М. С.¹, Ольвінська Ю. О.²

1 – студентка, кафедра статистики та ММЕ,

2 – канд. екон. наук, доцент, кафедра статистики та ММЕ
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Штельмашук М. С., Ольвінська Ю. О. Стан ринку морського транспортування на фоні воєнних подій в Україні Проаналізовано сучасний стан ринку морського транспортування. Виявлено вплив на сферу транспорту воєнних дій в Україні. Наведено низьку основних проблем у логістичній сфері України.

Ключові слова: ринок, морські перевезення, транспортування.

Shtelmashuk M. S., Olvinskaya J. O. State of the sea transportation market against the background of military events in Ukraine The current state of the sea transportation market is analyzed. The impact of military operations in Ukraine on the transport sector has been revealed. A number of main problems in the logistics sphere of Ukraine are given.

Keywords: market, sea transportation, transportation.

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС

Штельмашук, М. С. Стан ринку морського транспортування на фоні воєнних подій в Україні [Текст] / М. С. Штельмашук, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 8. Частина II – Одеса, ОНЕУ. – 2022. – С. 61 – 63.

Транспортна концепція України ніколи не була статичною. Ринкові та політичні причини змушували постійно змінювати напрями, номенклатури вантажів, види транспорту та тари. Масові вантажі було вигідно відправляти морським транспортом, до портів їх довозили залізницею чи вантажівками.

Вивезення зерна з України у довоєнний період здійснювався переважно морськими шляхами. Після анексії Криму у 2014 році та до початку війни в Україні діяли 13 морських портів, 7 із яких знаходяться в Одеській області (Білгород-Дністровський, Одеський, Чорноморський, Ренійський, Ізмаїльський, Усть-Дунайський, Південний), 2 – у Миколаївській (Миколаївський та Ольвія), 2 – у Херсонській (Херсонський та Скадовський), 1 у Запорізькій (Бердянський) та 1 у Донецькій області (Маріупольський) [1]. 95% зернових вантажів, що вивозилися морськими шляхами приходились через порти Миколаєва, Південної Одеси та

Чорноморська.

Умови воєнного стану повністю змінили налагоджену систему транспортування. Закриття морських торгових портів заблокувало можливість морських перевезень через Україну. Проте потреби у вантажних перевезеннях нікуди не ділися, у перші два місяця 2022 року було експортовано 10,4 млн. тон зерна.

До війни відсоток вивозу зерна до Європейського союзу залізничним та автомобільним транспортом становив всього 5%, решта відправлялася морським транспортом [1]. Аби оговтатися, ринку знадобився приблизно місяць. Вже наприкінці березня більшість експедиторів «пропрацювали» нові шляхи, ввівши в активне використання найближчих портів Польщі та Румунії. Найбільшим попитом користувався порт в Констанці, що спричинило його високе навантаження та затори на початкових етапах, поки термінал не пристосувався до більшого попиту та пропускної здатності.

Вивозилися контейнери переважно автомобільним та залізничним транспортом, в травні 2022 набули популярності баржеві перевезення в Ізмаїльському порту, що призвело до створення нових робочих місць для тих працівників галузі, що втратили роботу в Одеському, Чорноморському, Південному та інших портах України.

В другому кварталі 2022 року постала нова проблема – дефіцит контейнерного обладнання на території України. Усі порожні контейнери, що зберігалися на складах були швидко використані під експорт, а контейнери з імпортом вантажем заходили в країну рідше (вантажі часто пересипали у тентові машини ще у портах) та мали бути поверненими на склад за межами території України якомога швидше. Контейнерні лінії з метою перестрашування від воєнних дій віддавали контейнери для їх використання на території України під відповідальність вантажовласника, агенту чи експедитора, при цьому беручи так званий «депозит» за контейнерне обладнання (така практика досі актуальна). Депозит дорівнює вартості контейнеру та повертається вантажовласнику після повернення контейнерного обладнання на склад в безпечному районі.

Залізничним транспортом вигідніше перевозити масові вантажі, ніж автомобільним. Саме так в більшості випадках вони довозяться до кордонів з Євросоюзом. Але там існує перепона: різниця у ширині залізничних колій. В Україні вона складає 1520 мм, а в країнах, що мають з нею спільний кордон, – 1435 мм [2]. Виключенням є лише Молдова, але через неї найчастіше проходять лише транзитні маршрути.

Стандартизація колій України до міжнародних Європейських стандартів хоча б за основними напрямками вирішила б цю проблему, проте за умови воєнних дій держава не в стані виділити кошти на такий дорогий та довготривалий процес. Тому користується популярністю логістичний ланцюг, коли залізничною колією вантаж дістається кордону, а далі рухається автомобільним транспортом, чому сприяє гарно розвинена

дорожня інфраструктура країн ЄС. Перевезення автотранспортом там складають майже половину (49%) усіх вантажних перевезень, у той час, коли на залізничний транспорт припадає лише 11% вантажів [3].

На сьогоднішній день в логістичній галузі України існує низка актуальних проблем:

- низька пропускна здатність залізничних станцій на кордоні з Європейськими країнами;
- бюрократичні державні перепони країн Європи щодо імпорту та сертифікації зернових культур;
- обмеженість вантажоперевезень сухопутними шляхами;
- відсутність достатньої кількості європейських вагонів для перевезення зерна;
- обмеження пропускної спроможності європейських логістичних центрів;
- нестача водіїв для міжнародних перевезень автотранспортом.

22 липня у Стамбулі була підписана «зернова угода», що передбачає розблокування роботи трьох українських портів: Одеського, Чорноморського та порту «Південний» для експорту українського продовольства. В наслідок цього з моменту відкриття «зернового коридору» тоннаж поставок української с/г продукції морем перетнув рубіж в 10 млн тон, 430 кораблів вже покинули одеські порти, з яких 279 були завантажені кукурудзою та пшеницею [4]. 21% від загальної кількості експортованого зерна, було направлено в країни, що вкрай потребують споживчу продукцію.

Воєнні дії в Україні значно змінили ланцюги перевезень українських експортерів, а ринок логістики розширив коло своїх міжнародних партнерів. Хоча підписання зернової угоди полегшило напружену ситуацію з експортом в країні, воно не вирішило в повній мірі проблему задоволення попиту та потреб українських виробників та споживачів, тож ринок морських вантажних перевезень в Україні сьогодні продовжує працювати на умовах гнучкості, оперативності рішень, швидкої адаптації та активної міжнародної співпраці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Суворий експорт 2022: як під час війни продати українське зерно та запобігти продовольчій катастрофі у світі? URL: <https://latifundist.com/spetsproekt/969-suvorij-eksport-2022-yak-pid-chas-vijni-prodati-ukrayinske-zerno-ta-zapobigti-prodovolchij-katastrofi-u-sviti> (дата звернення: 21.11.2022).

2. Пащенко Г.С., Шульдінер Ю.В. Перевезення вантажів у контейнерах за умов військового стану та блокування морських портів України. Міжнародна національна транспортна інфраструктура. С. 97 - 98. – URL: <http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/11124/1/Pashchenko.pdf> (дата звернення: 21.11.2022).

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ КРИМІНОГЕННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Іванов О. І.¹, Ольвінська Ю. О.²

¹ – студент, кафедра статистики та ММЕ,

² – канд. екон. наук, доцент, кафедра статистики та ММЕ
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Іванов О. І., Ольвінська Ю. О. Статистичний аналіз криміногенного стану в Україні. Проаналізовано динаміку та структуру злочинності в Україні у 2008 – 2021 рр.. Проведено регіональні порівняння рівня злочинності в Україні. Побудована кореляційно-регресійна модель впливу факторів на рівень злочинності в Україні

Ключові слова: правопорушення, злочин, рівень злочинності.

Ivanov O. I., Olvinskaya J. O. Statistical analysis of the criminogenic state in Ukraine. The dynamics and structure of crime in Ukraine in 2008-2021 were analyzed. Regional comparisons of the level of crime in Ukraine were made. A correlation-regression model of the influence of factors on the level of crime in Ukraine was built

Keywords: offense, crime, level of crime.

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС

Іванов, О. І. Статистичний аналіз криміногенного стану в Україні [Текст] / О. І. Іванов, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 8. Частина II – Одеса, ОНЕУ. – 2022. – С. 64 – 70.

Складна соціально-економічна ситуація, фінансова та політична криза, зниження рівня життя та добробуту населення спричинили глибокі зміни у соціальному середовищі України. Наслідками таких змін є зростання девіантної поведінки, втрата високих ідеалів, неоптимістичне сприйняття життя, відчуження від суспільства, зростання рівня правопорушень та злочинності.

Періоди деякої стабілізації рівня правопорушень та злочинності або незначного їх зниження, як правило, змінюються зростанням їх рівня та погіршенням структури. За істотних розбіжностей у рівнях правопорушень в різних країнах визначальною тенденцією в світі, що зберігається впродовж тривалого часу, є їх абсолютне та відносне зростання. Саме тому проблема боротьби з правопорушеннями є однією з найактуальніших не тільки для України, але й для більшості країн світу.

Проведений аналіз свідчить, що в Україні останнім часом спостерігається тенденція до скорочення кількості виявлених злочинів.

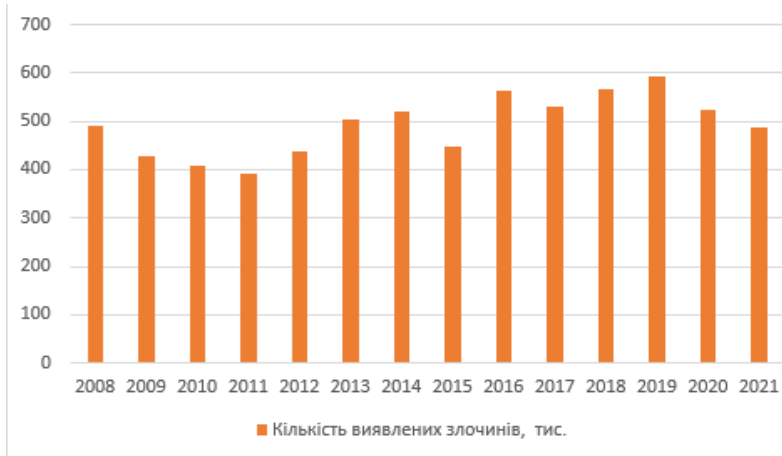

Рис. 1. Динаміка виявлених злочинів в Україні у 2008 – 2021 роках

Розроблено автором. Джерело [1]

Так, за період 2009-2021 роки кількість виявлених злочинів зменшилась на 4,5 тис. злочинів або на 1%. А у 2021 році порівняно з 2020 роком кількість виявлених злочинів скоротила на 37 тис. або на 7,0%. Найбільша кількість злочинів в Україні спостерігалась у 2019 році (592,6 тис.), а найменша – у 2011 році (390,2 тис.).

Рис. 2. Динаміка засуджених за вироками судів в Україні у 2008 – 2021 роках

Розроблено автором. Джерело [1]

Також за аналізований період скоротилась кількість засуджених. У 2021 році порівняно з 2020 роком кількість засуджених скоротилась на 3 тис. або на 4,0%, а порівняно з 2008 роком – більш ніж на 100 тис. або на 58%. Найвища кількість засуджених за вироками судів в Україні за аналізований період спостерігалась у 2008 році – 176,9 тис., а найнижча у 2021 році – 73,7 тис.

Слід також відмітити, що в цілому за аналізований період кількість засуджених скорочується значно прискореними темпами ніж кількість виявлених злочинів. Швидкість скорочення кількості засуджених за період 2008-2021 роки перевищувала швидкість скорочення кількості виявлених злочинів у 61 раз.

Одним з показників, що свідчить про інтенсивність розвитку злочинності в країні є коефіцієнт злочинності. Якщо проаналізувати динаміку рівня злочинності в Україні можна зробити висновок, що за період 2008-2021 роки кількість скоєних злочинів у розрахунку на 100 тис. населення збільшилось на 10,5%, але у 2021 році порівняно з 2020 роком скоротилось на 6,5%. Максимальний рівень злочинності в Україні спостерігався у 2019 році, а мінімальний – у 2011 році.

Рис. 3. Динаміка рівня злочинності в Україні у 2008 – 2021 роках
Розроблено автором. Джерело [1]

При аналізі правопорушень та злочинності слід враховувати не тільки кількість скоєних злочинів, але й їх тяжкість та небезпечність для суспільства. Тому на наступному етапі аналізу було проаналізувати структуру правопорушень.

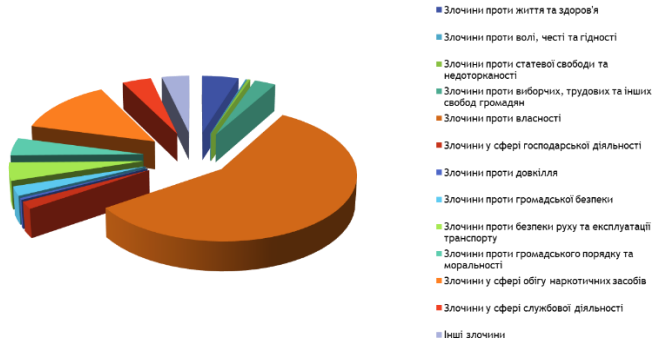

Рис.4. Структура виявлених злочинів в Україні у 2008 році
 Розроблено автором. Джерело [1]

Так, найбільшу питому вагу у сукупності скоєних злочинів у 2008 році займають злочини проти власності, 57,3%, на другому місці злочини у сфері обігу наркотичних засобів – 13,4%, на третьому місці злочини проти життя та здоров'я – 4,9%. Найменшу питому вагу займають злочини проти довкілля та злочини проти волі, честі та гідності, 0,4% та 0,1% відповідно.

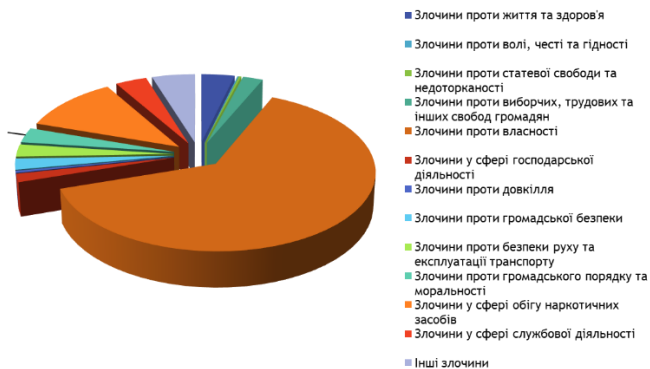

Рис.5. Структура виявлених злочинів в Україні у 2021 році
 Розроблено автором. Джерело [1]

Структура виявлених злочинів у 2021 році не має значних структурних зрушень. Слід відмітити деяке збільшення скоєних злочинів проти власності до 63% та скорочення питомої ваги злочинів у сфері обігу наркотичних засобів до 11%. Але в цілому структура залишилась не змінною.

Структура виявлених злочинів у 2021 році не має значних структурних зрушень. Слід відмітити деяке збільшення скоєних злочинів проти власності до 63% та скорочення питомої ваги злочинів у сфері обігу наркотичних засобів до 11%. Але в цілому структура залишилась не змінною.

Проведений аналіз показав, що географія скоєння правопорушень в Україні є неоднорідною і це зумовлено низкою факторів, властивих окремим регіонам. Саме тому при дослідженні рівня правопорушень та злочинності потрібно враховувати ці особливості та досліджувати дане явище як в цілому по країні, так і у регіональному розрізі.

Тому далі було проведено групування регіонів за рівнем виявлених злочинів. Було виділено 6 груп з рівними інтервалами. Для забезпечення однорідності аналізованої сукупності, нами були вилучені м. Київ та Сімферополь, а також АР Крим.

Рис. 6. Картограма розподілу областей України за кількістю виявлених злочинів у 2008 році

Розроблено автором. Джерело [1]

Так, у 2008 році найбільша кількість областей – 62,5% – входять до групи з найменшою кількістю виявлених злочинів, а до групи з найбільшою кількістю виявлених злочинів входить тільки Донецька область.

На другому місці за кількістю злочинів знаходиться Дніпропетровська область, далі – Луганська, Харківська та Запорізька. Одеська область займає за кількістю злочинів – 6 місце. Найменша кількість виявлених злочинів у 2008 році спостерігалась в Чернівецькій та Тернопільській областях.

У 2021 році розподіл областей дещо змінився. Найбільша кількість областей – майже 42% – входять до групи з найменшою кількістю виявлених злочинів, а до групи з найбільшою кількістю виявлених злочинів входить тільки Дніпропетровська область.

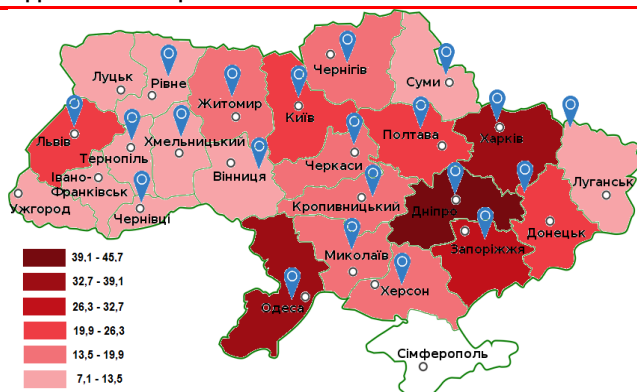

Рис. 7. Картограма розподілу областей України за кількістю виявлених злочинів у 2021 році

Розроблено автором. Джерело [1]

У п'ятірку областей з найвищою кількістю злочинів окрім Дніпропетровської області входять ще Харківська, Одеська (у 2021 році вона займає 3 місце по кількості злочинів), Запорізька та Львівська області.

Найменша кількість злочинів Тернопільській, Чернівецькій та Івано-Франківській областях.

Слід відмітити, що у 2021 році значно скоротилась кількість виявлених злочинів у Донецькій та Луганській областях. Але це пов'язано з нестачою інформації в даних областях.

Для визначення взаємозв'язків між рівнем злочинності в країні та чинниками, які на нього безпосередньо впливають, за допомогою кореляційно-регресійного аналізу у роботі була побудована багатофакторна регресійна модель. В ролі результативної ознаки (Y) виступає – рівень злочинності, тобто кількість скоєних злочинів у розрахунку на 10 тис. населення. Серед всіх можливих чинників, які впливають на рівень злочинності для побудови регресійної моделі було обрано наступні: індекс споживчих цін, рівень безробіття, валовий регіональний продукт на душу населення, середня заробітна плата. При побудові регресійної моделі були використанні регіональні данні за 2021 рік. Так у ході побудови моделі було виявлено, що середня заробітна плата – не впливає на результативний показник. Тому він не враховувався в подальшому аналізі.

Отримана кореляційно-регресійна модель рівня злочинності характеризується середнім рівнем коефіцієнта детермінації, який вказує на те, що більш 63% варіації кількості скоєних злочинів визначається зміною факторів, внесених у модель.

В цілому кореляційно-регресійна модель достатньо надійна, що підтверджує значимість F - критерію Фішера. Надійність окремих коефіцієнтів рівняння регресії перевірялась за допомогою t – критерію